

تحلیل تطبیقی مبلمان شهری حاشیه کارون و زاینده رود

چکیده

لازمه سلامت روحی و روانی و نتیجتاً جسمی شهروندان و افراد یک جامعه شهری به خصوص کلانشهرها- بر خوردار بودن آن شهر از فضاهای دل انگیز، جذاب و زیباست. بدون تردید در کلانشهرهایی مانند اصفهان و اهواز که کمبود زمین های شهری مستعد و در دسترس، ایجاد چنین فضاهایی را با محدودیت مواجه کرده، حاشیه رودخانه ها به دلایل مختلف طبیعی و انسانی می تواند به خوبی این نقش را ایفا کرده و به عنوان جایگاه اوقات فراغت، عاملی مهم در ایجاد شور و نشاط و توسعه روابط اجتماعی شهروندان باشد. از طرف دیگر تجهیزات و مبلمان شهری مناسب نیز جزء لاینفکی از چنین فضاهایی بوده که مطالعه و پژوهش در زمینه شناخت مشکلات و کاستی های آن ضروری به نظر می رسد و یکی از مواردی که می تواند در این زمینه بسیار راهگشا و مثمرتر باشد، انجام مطالعات تطبیقی از نمونه های مشابه و استفاده از تجربیات و دستاوردهای دیگران در زمینه مورد بحث است. در این پژوهش با استفاده از روش های توصیفی- تحلیلی و به کمک پیمایش میدانی و انجام نظر خواهی از کاربران، مبلمان شهری فضاهای تفریحی حاشیه کارون و زاینده رود مورد مطالعه و تطبیق قرار گرفته و کاستی ها و مزایا و کلاً عملکرد هر کدام از نظر کمی و کیفی، مکان یابی و آرایش فضایی و همچنین جلب رضایت کاربران و... موشکافی شده است. تحلیل داده ها در دو سطح توصیفی و استنباطی و به کمک نرم افزار SPSS صورت گرفته است و در تهیه نقشه ها از نرم افزار سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) استفاده شده است. براساس یافته های پژوهش تراکم انواع مبلمان شهری در ۱۰۰۰ متر مربع، در حاشیه کارون ۱/۵۴ و در حاشیه زاینده رود ۸/۸ است که نسبت کارون به زاینده رود تقریباً یک به هشت می باشد. بین تعداد و کیفیت مبلمان شهری در حاشیه رودخانه کارون و زاینده رود رابطه مستقیم وجود دارد. در مجموع نتایج این پژوهش حاکی از آن است که مبلمان شهری حاشیه کارون به جز در مواردی نادر، از نظر مؤلفه های مورد سنجش (کمی و کیفی، مکان یابی و پراکنش فضایی، تطبیق با نیازهای اقشار مختلف جامعه و جلب رضایت کاربران و...) وضعیت مطلوبی ندارد و در مقابل، مبلمان شهری حاشیه زاینده رود نیز علی رغم امتیازها و برتری هایش نسبت به حاشیه کارون در سطح کاملاً رضایت بخشی نبوده و در هر دو مکان- به خصوص در حاشیه کارون- مشکلات و نواقصی در زمینه مبلمان شهری وجود دارد که توجه جدی و برنامه ریزی خاص خود را می طلبد؛ اگر ما توجه به نیازهای روحی و روانی شهروندان را به عنوان یکی از مقدمات و ارکان پرورش انسان سالم به عنوان محور توسعه پایدار باور داشته باشیم. در آخر نیز بر اساس نتایج مطالعات و تحلیل های انجام شده، پیشنهادات و راهکارهایی جهت بالابردن سطح کیفی هر کدام از فضاهای مذکور ارائه شده است.

واژه های کلیدی: مبلمان شهری، تحلیل تطبیقی، فضای شهری، حاشیه رودخانه، کارون، زاینده رود.

مقدمه

در عصر معاصر ما مشکلات کلانشهرها فقط در ازدیاد جمعیت، ترافیک، گرانی، اقتصاد و نابسامانی های زیست-محیطی و... خلاصه نمی شود. بلکه انواع ناهنجاریهای رفتاری، مشکلات اجتماعی و فشارهای روحی و روانی ناشی از سیمای ناخوشایند بصری نیز خود دلایل کافی برای افزایش مسائل زندگی شهری مدرن و تنگ تر شدن عرصه به جامعه امروزی است (زندیه و زندیه، ۱۳۸۵، ۳۱۸). گویی تصویر بسیاری از شهرهای معاصر ما فاقد حیات است و از خطوط و رنگهای خشن و مبتذل و بی روح تشکیل شده است (زنگی آبادی و مختاری ملک آبادی، ۱۳۸۴، ۱۳). شهرهای امروزه به ویژه کلانشهرها، اغلب فاقد مناظر و چشم اندازهای طبیعی و انسانی زیبا می باشند؛ در حالی که انسان به وجود زیبایی و فضاهای فعال، سرزنده و جذاب برای تفریح و زدودن احساس خستگی و دلزدگی از شهر و محیطهای شهری احتیاج مبرمی دارند. اما پاسخ به چنین نیازی چگونه ممکن است؟ به تعبیری دیگر «چگونه می توان به ساخت شهر چهره انسانی تر بخشید؟ ناگزیر باید به فضاهایی روی آورد که همگانی اند و زنده ترین حرکت های شهری در آنها رخ می دهد» (توسلی و بنیادی، ۱۳۷۱: ۹). در همین راستا در منشور آتن برای بافت فیزیکی شهر چهار نوع کاربری در نظر گرفته شده است که یکی از مهم ترین آنها کاربری گذران اوقات فراغت است (پورمحمدی، ۱۳۸۲، ۱۰۲). برای شهرهای بزرگی چون اصفهان و اهواز که با مشکلات شدید کمبود زمین شهری روبه رو هستند، حاشیه رودخانه ها یک فرصت طلایی و استثنایی است که باید از پتانسیل آنها حداکثر استفاده و بهره برداری را برای ایجاد فضاهای عمومی و چشم اندازهای شهری نظیر گردشگاههای شهری و محل گذران اوقات فراغت به عمل آورد؛ به خصوص اینکه «طبق ماده دو توزیع عادلانه آب، بستر و حریم رودخانه ها جزو اموال عمومی و متعلق به دولت می باشد.» (ولایتی، ۱۳۷۱، ۳۳۴).

از طرف دیگر، تجهیزات و مبلمان شهری مناسب نیز جزء لاینفکی از چنین فضاهایی می باشد که سهم بسزایی در عملکرد و زیبایی آن ایفا کرده و در نهایت آنها را به محیطی خوشایند و کاربردی برای پاسخ به نیازهای شهروندان تبدیل می کند، که تحلیل و مقایسه پیشرفت ها و کاستی ها و کلاً عملکرد فضاهای مشابه در این زمینه می تواند گامی مؤثر در جهت بهبود و ارتقای کیفی این فضاها باشد.

بنابراین، این پژوهش درصدد آن است که مبلمان شهری موجود در حاشیه رودخانه های کارون و زاینده رود را از لحاظ کمی و کیفی و... با استفاده از تحلیل های توصیفی، آماری و نقشه ای و همچنین تحلیل پرسشنامه های میدانی جهت آگاهی از میزان رضایت شهروندان مقایسه نموده و نقاط ضعف و قوت هر کدام را بشناساند.

داده ها و روش ها

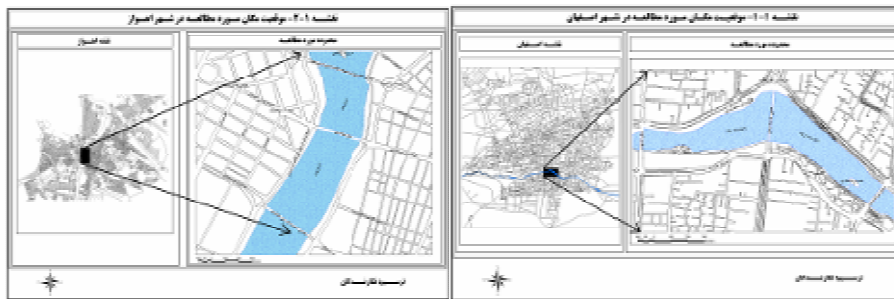
روش این پژوهش، روش توصیفی-تحلیلی است و اطلاعات و داده های آن به کمک پیمایش میدانی و همچنین تکمیل پرسشنامه از محیط های نامبرده جمع آوری شده است. تحلیل داده ها در دو سطح توصیفی و استنباطی و به کمک نرم افزار SPSS صورت گرفته است. در تهیه و تولید نقشه ها از نرم افزار سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) استفاده شده و همچنین در موارد مقتضی، از نرم افزار اکسل جهت ترسیم نمودارها استفاده شده است.

جامعه آماری (برای تکمیل پرسشنامه)، کلیه شهروندان شهرهای اهواز و اصفهان می باشند و به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر، یک نفر برای تعیین حجم نمونه در نظر گرفته شد که بدین ترتیب پس از محاسبات مقدماتی حجم نمونه در شهر اهواز ۱۰۰ و

در اصفهان ۱۶۰ نفر برآورد شده است^۱. اعضای نمونه به طور تصادفی از میان کاربران حاشیه رودخانه طوری انتخاب شد که سهم مساوی برای زنان و مردان رعایت شود و تا حد ممکن طول محدوده مورد مطالعه پوشش داده شود.

قلمرو پژوهش

به دلیل اینکه امکان مطالعه و بررسی تجهیزات و مبلمان محیط‌های نامبرده به طور کامل مقدور نبوده است، لذا محدوده‌ای به طول ۱/۵ کیلومتر از هر دو مکان انتخاب و از دو طرف رودخانه مورد پیمایش قرار گرفت. به طوری که این محدوده در شهر اصفهان فضای حاشیه رودخانه در اطراف سی‌وسه پل - حدفاصل بین پل های ابوذر و فردوسی - را در بر گرفته است (نقشه ۱) و در شهر اهواز نیز فضای اطراف پل چهارم (پل نادری، منتهی به خیابان مرکزی شهر) را شامل می‌شده که ابتدای آن از سمت شمال، خیابان شهید عامری (کمی بالاتر از پل سفید) بوده و انتهای آن به محل احداث پل هشتم اهواز می‌رسد (نقشه ۲).

شکل ۱) موقعیت مکان مورد مطالعه در شهر اصفهان (شکل ۲) موقعیت مکان مورد مطالعه در شهر اهواز

مبانی نظری

حاشیه رودخانه و فضای گردشگری - تفریحی شهری

ارسطو می‌گوید: «یک شهر باید به نحوی ساخته شود که ساکنان آن احساس امنیت و رضایت کنند» (زیته، ۱۳۸۵، ۶). «یک شهر مناسب برای سکونت و زندگی، شهری است که برای همه جنبه‌های زیستی، مادی و معنوی ساکنانش طراحی و احداث شده باشد» (خورش و خورش، ۱۳۷۷، ۱۲). بشر برای زندگی راحت، نیازمند به یک محیط مطلوب است. این محیط متشکل از محیط طبیعی و محیط مصنوعی است (بزرگی و همکاران، ۱۳۸۴، ۵۴). این در حالی است که توسعه بدون برنامه و ناهماهنگ با زیرساخت‌ها و تسهیلات مورد نیاز شهرها، نه تنها چشم‌اندازها و مناظر زیبای طبیعی را از شهروندان سلب کرده، بلکه در خلق فضاهای مصنوعی جایگزین نیز عاجز مانده است، که این امر بر لزوم استفاده از حداقل فرصت‌های ممکن جهت احیاء و خلق دوباره فضاهای عمومی در شهرها تأکید می‌کند. فضای شهری فضایی است برای دیدار، استراحت (فضای سبز)، تفریح، حمل‌ونقل (جابه‌جایی‌های فردی یا جمعی) و به طور کلی فضایی است برای زندگی و تماشا (پیرموره و همکاران، ۱۳۷۳، ۱۴) و شامل قسمت‌هایی از محیط طبیعی و مصنوعی است که عموم مردم به راحتی به آن دسترسی دارند (رفعیان و سیفایی، ۱۳۸۴، ۳۶) و در ترغیب ملاقات‌ها، بحث و گفتگوها مؤثر بوده و ساکنین را از محیط‌های خصوصی و انزواگرایی به محیط‌های جمعی و پر نشاط دعوت می‌نماید (جعفری و زهتابیان، ۱۳۸۵، ۲۳۳) و سرانجام حالت یکنواختی و رکود چشم‌اندازهای شهری را برهم زده، شور و نشاط را به زندگی شهروندان بر می‌گرداند. بنابراین، فضای شهری نوعی فضای عمومی است که کانون و بستر بروز حیات مدنی و شهرگرایی

^۱ - در سرشماری ۱۳۸۵ جمعیت شهر اصفهان ۱۵۸۳۶۰۹ و جمعیت شهر اهواز ۹۶۹۸۴۳ بوده که با تقسیم بر عدد ۱۰۰۰۰ به ترتیب اعداد ۱۵۸ و ۹۷ برای حجم نمونه بدست آمده که برای اطمینان بیشتر، با کمی افزایش رند شدند.

است» (پارسی، ۱۳۸۱، ۴۵). محیط فیزیکی طبیعت، عنصر عمده سازنده فضای شهری است و نخستین بستری که در آن محیط مصنوع شکل می‌گیرد (مدنی‌پور، ۱۳۸۷، ۵۱). واضح است که دسترسی به برخی اشکال طبیعت یک نیاز اساسی شهر و بنابراین یک بخش ضرورتاً مهم دسترسی به فضای باز است (نظری‌زاده، ۱۳۸۵، ۸۸). در واقع آنچه که امروزه در شهرهای ما به عنوان بحران شناخته می‌شود، همین کاهش تدریجی پیوند انسان و طبیعت است که در واقع ریشه اکثر مشکلات اجتماعی، روانی و رفتاری شهروندان را می‌توان ناشی از این عامل دانست (زنگی‌آبادی و مختاری‌ملک‌آبادی، ۱۳۸۴، ۱۳). بنابراین، همنشینی و ترکیب محیط مصنوع با محیط طبیعی در رونق و افزایش کارایی فضاهای عمومی شهری تأثیر عمده‌ای می‌گذارد. وجود منابع طبیعی چون رودخانه، دریاچه و... در شهر عاملی مهم در تنوع و بهبود چشم‌اندازهای شهری و افزایش جذابیت شهری است (موحد، ۱۳۸۶، ۸۶). حاشیه رودخانه‌هایی که از میان بافت فیزیکی یک شهر عبور می‌کنند، با توجه به کمبود زمین در شهرها و به دلیل بستر و جغرافیای ویژه‌ای که جهت ایجاد فضاهای عمومی و تفرجگاه‌های شهری ارائه می‌دهند، در برنامه‌ریزی شهری حائز اهمیت فراوانی می‌باشند و می‌توان از وجود رودخانه‌ها و حریم آنها به عنوان عاملی در لطافت هوا، زیباسازی محیط، محوطه‌سازی و ایجاد دید و منظر استفاده کرد (شبعه، ۱۳۸۷، ۲۷۹). باید توجه داشت حواشی رودخانه‌ها به همان اندازه که در علم اکولوژی مطرح است، در طراحی نیز دارای اهمیت می‌باشد. در واقع ساحل رودخانه دارای غنی‌ترین جاذبه‌ها برای ایجاد امکانات تفریحی و کاربری‌های لازم جهت جلب بینندگان می‌باشد. بنابراین با طراحی پیش‌بینی شده و بهره‌برداری آگاهانه از لبه رودخانه به عنوان تأمین نیازهای روانی شهروندان در عین حفظ طبیعت آن، می‌توان به رودخانه‌های شهری به عنوان مکان‌های تجلی انواع روش‌های طراحی برای اهداف انسانی، هویت‌بخشید (حیدری، ۱۳۸۷، ۳۸).

فضای شهری و مبلمان شهری

برای سکونت و زندگی، شهر خانه‌ای است بزرگ و همان‌گونه که خانه باید از صفات و مزایایی برخوردار باشد تا سکونت و زندگی را مطلوب و آسایش‌بخش سازد، شهر نیز باید دارای کیفیات و ویژگی‌هایی برای تأمین آسایش و راحتی شهروندان باشد و نیز مانند خانه محیطی گرم و دلپذیر که زندگی را مرفه و مطلوب سازد (لینچ، ۱۳۷۴، ۱۷). یک فضای شهری مطلوب به یکایک عناصر تشکیل‌دهنده آن بستگی دارد و کیفیت ساخت هر یک از این عناصر، چگونگی استقرار آنها در محیط و ارتباط آنها با یکدیگر نیز تأثیری مستقیم در بهبود کیفیت محیط شهری دارد (غلامپور، ۱۳۷۹، ۵۱، قبری و پورمحمدی، ۱۳۸۳، ۱۴۷). درحقیقت طراحی فضاهای شهری با تمامی تسهیلات و تجهیزات محیط مناسبی برای زندگی و فعالیت شهری فراهم می‌آورد (سعیدینا، ۱۳۷۹، ۱۵).

طبق نظر بایراکس، عناصر مبلمان شهری، واجد خصوصیات هستند که برقراری ارتباط بین مردم را صورت می‌دهند و به فضا معنای کارکردی و زیبایی‌گونه می‌دهند. کمیات و کیفیات گوناگونی دارند که به منطقه هویت می‌بخشند و آن را تکمیل می‌کنند. بنا به این دلایل، عناصر مبلمان شهری اهمیت بسیاری نه فقط برای اهداف کارکردی دارند، بلکه همچنین به واسطه تأثیراتی که در باز احیای چشم‌اندازهای شهری دارند، مفید فایده می‌باشند (Bulut & Atabeyoglu, 2003, 2432). همان‌طور که در بسیاری از فضاهای شهری، انباشت و تراکم زیاد مبلمان شهری باعث کاهش و کم‌رنگ شدن هویت و شخصیت آن می‌گردد. همان‌قدر هم تصور اینکه فضایی خالی از هر نوع مبلمان باشد، ما را به یاد کوچ و متروکه بودن فضا می‌اندازد و نشان بی‌توجهی به آن می‌باشد (عراقچیان، ۱۳۸۵، ۱۵). به‌علاوه به کارگیری مناسب و اصولی مبلمان شهری موجب برقراری ارتباط منطقی بین فعالیتهای هم‌سنخ، نظام دسترسی آنها و خدمات دهی فضاها

شده و نتایجی نظیر افزایش تعداد کاربران و استفاده بهینه از کاربری‌ها با توجه به عملکرد آنها در پی خواهد داشت (زنگی آبادی و تبریزی، ۱۳۸۴، ۴۶).

به‌طور کلی اهداف اصلی برنامه‌ریزی شهری را می‌توان در چهار دسته مفهوم کلیدی سلامت، آسایش، زیبایی و امنیت خلاصه کرد (زنگی آبادی و همکاران، ۱۳۸۷، ۶۴) و مقوله مبلمان شهری به ویژه اگر منطبق با شرایط زیست‌بوم انسانی یک شهر باشد، تلاشی است در جهت دستیابی به اهداف برنامه‌ریزی شهری (تبریزی، ۱۳۸۴، ۴)؛ عناصری مانند سطل زباله و مبلمان ورزشی و... برای هدف سلامتی و تندرستی، نیمکت‌ها، ایستگاه اتوبوس، علائم و... در راستای هدف آسایش و آبنماها، گل جای‌ها، تندیس‌ها و... نیز در تأمین هدف زیبایی و روشنایی، سایه بان و کیوسک انتظامی و... در راستای تأمین امنیت در برنامه‌ریزی شهری کاربرد دارند.

هر محیط و فضای شهری - مثل فضای تفریحی حاشیه رودخانه - بسته به ظرفیت، اهداف و کاربردهای آن، مبلمان و تجهیزات خاص خودش را می‌طلبد. از آنجا که هیچ محیط انسان‌ساختی بدون در نظر گرفتن خصوصیات فرهنگی و کالبدی و تمهیدات مورد نظر کاربران خود پایدار نخواهد ماند، تحقیق و پژوهش در زمینه طراحی، برنامه‌ریزی و مکان‌یابی مبلمان شهری، نقد و بررسی نمونه‌های موجود در سطح کشور و استفاده از تجربیات کشورهای پیشرو در این زمینه، امری ضروری و حیاتی می‌باشد (زنگی آبادی و تبریزی، ۱۳۸۳، ۶).

لزوم مطالعات تطبیقی در برنامه‌ریزی شهری

واقعیت این است که شهرها به خاطر مجموعه‌ای از عوامل خاص هر محل نظیر پستی و بلندی، اقلیم و شرایط اجتماعی - اقتصادی همه از نظر شکل و ساخت متفاوت هستند (براندرفری، ۱۳۸۳، ۴۳) و به تبع آن فضاهای شهری امروزی از جهت ساخت فیزیکی، هماهنگی، زمان توسعه، وضع جغرافیایی، چشم‌اندازهای محیطی، رفتارهای اجتماعی افراد و... با یکدیگر متفاوت می‌باشند. بنابراین تجهیز آن به اجزای مختلف از جمله مبلمان نیز تمهیدات متفاوتی را می‌طلبد (زنگی آبادی و تبریزی، ۱۳۸۶، ۴۹). از این رو، نباید انتظار داشت که دو فضای شهری - مثل حاشیه رودخانه‌ها در شهر - که تا حدود زیادی مشابه همدیگر می‌باشند، لزوماً عملکرد و چشم‌انداز یکسانی داشته باشند و از دکوراسیون واحدی تبعیت نمایند. اما روشن است که کارایی و مطلوبیت هر شهر و فضای شهری امری نسبی است و در مقایسه با شهرها و یا فضاهای شهری مشابه دیگر تبیین می‌شود و از این رهگذر بهتر می‌توان به ارزیابی آن پرداخت. بنابراین مطالعات تطبیقی و نهایتاً تحلیل تطبیقی از فضاهای شهری مشابه و امکانات و عناصر آنها - نظیر مبلمان شهری - افق‌های تازه‌ای را پیش‌روی محقق و برنامه‌ریز گشوده و می‌تواند تضادها و تشابهات، کمی‌ها و کاستی‌های موجود را به وی بنمایاند و وی را به سوی جستجوی علل و ریشه‌های آنها رهنمون سازد. این امر سبب آگاهی از پیشرفت‌ها و موفقیت‌های دیگران و غفلت‌زدایی از برنامه‌ریز خواهد شد و او را به نوعی رقابت سازنده و مثبت در زمینه برنامه‌ریزی و طراحی کشانده و مصمم به رفع نارسایی‌ها و نواقص می‌کند (شکوئی، ۱۳۸۵، ۱۶-۱۵).

بحث

تراکم و پراکنش فضایی انواع مبلمان

بررسی‌های انجام گرفته، نشان می‌دهد که کاربران محیط‌های حاشیه کارون و زاینده‌رود از تعداد و پخشایش مبلمان شهری این محیط‌ها رضایت ندارند و خواهان افزایش تعداد آنها می‌باشند، که البته این عدم رضایت بسته به نوع مبلمان، شدت و ضعف متفاوتی دارد. در این میان وضعیت حاشیه کارون بسیار بدتر از حاشیه زاینده‌رود به نظر می‌رسد؛ چرا که

میزان عدم رضایت از مبلمان این مکان بسیار بیشتر از حاشیه زاینده‌رود اظهار شده است و نسبت تراکم انواع مبلمان حاشیه کارون به زاینده‌رود در واحد ۱۰۰۰ متر مربع که تقریباً یک به هشت می‌باشد - ۱/۵۴ برای حاشیه کارون در مقابل ۸/۸ برای حاشیه زاینده‌رود - نیز مؤید این گفته است (جدول ۱). ضمناً همان طوری که در قسمت‌های بعدی اشاره خواهد شد، تعداد کم و ناکافی انواع مبلمان و نیز عدم توزیع متعادل آنها در دو طرف رودخانه مهم ترین مشکل و مسأله حاشیه کارون عنوان شده است.

جهت تحلیل گویاتر، در اینجا تعدادی از مهم ترین عناصر مبلمان شهری محیطهای مذکور به‌طور مفصل تری از لحاظ تعداد و تراکم و همچنین مکان یابی و پراکنش فضایی به بررسی گذاشته می‌شود:

۱- منابع نوری

نیمی از عمر شهر در شب مستقر است. باید اهمیت این نیمه پنهان روز را درک کرده و برای احیای آن تدابیری اندیشیده شود (کولیوند و عباسی، ۱۳۸۵، ۳۷۹). این مهم صرفاً به وسیله روشنایی و نورپردازی در فضاها و عناصر شهری میسر می‌شود. بر اساس مطالعات صورت گرفته، روشن گردیده که در حالی که ۶۹ درصد از اعضای نمونه از تعداد ۷۵۷ و تراکم ۴/۵۳ مبلمان نوری حاشیه زاینده‌رود راضی هستند و تنها حدود ۲۴ درصد آن را کم و ۴ درصد بسیار کم دانسته‌اند، اما بیش از ۸۰ درصد مردم اهواز تراکم ۰/۶۳ مبلمان نوری حاشیه زاینده‌رود را کم و بسیار کم ارزیابی کرده‌اند و تنها ۰/۱۷ درصد آن را کافی می‌دانند (جدول ۱ و ۲). گذشته از تعداد این عناصر، تفاوت محسوسی نیز از لحاظ پراکنش فضایی مبلمان نوری نیز در فضاها می‌ذکور قابل تشخیص است؛ در حالی که این پراکنش در حاشیه زاینده‌رود در همه فضاها و در هر دو طرف رودخانه تقریباً متعادل و به فراخور اهداف استفاده بوده (نقشه ۲-۱)، اما در حاشیه کارون منابع نوری فقط در یک سمت رودخانه توزیع شده و سمت مقابل آن به‌طور کامل فاقد منابع روشنایی می‌باشد (نقشه ۲-۲). با عنایت به وضعیت آب و هوایی، به خصوص در شهر اهواز که گذران اوقات فراغت را بیشتر در شب هنگام ایجاب می‌کند، توجه جدی‌تر به مسأله نورپردازی و روشنایی حاشیه رودخانه ضروری به نظر می‌رسد.

۲- نیمکت و نشیمن‌گاه

می‌گویند: دولت مردان همواره نیمکت‌های عمومی شهر را نمادی از اندیشه و تدبیر می‌دانند. همچنین معروف است که درباره یک شهر می‌توان برحسب تعداد نیمکت‌هایش قضاوت کرد (مرتضایی، ۱۳۸۱، ۴۹). مردم بیشتر به حضور در مکانی تمایل نشان می‌دهند، که جای مناسبی برای نشستن در آنجا وجود داشته باشد (وایت، ۱۳۸۱، ۶۱). اینها همه بر لزوم وجود تعداد کافی نیمکت‌ها به‌خصوص در مکانهای گذران اوقات فراغت تأکید می‌کند. این درحالی است که در هر ۱۰۰۰ متر مربع از حاشیه کارون تنها ۰/۳۹ نیمکت وجود دارد، که این امر نارضایتی قریب به ۹۰ درصد کاربران را به دنبال دارد. البته وضع برای حاشیه زاینده‌رود تا حدودی متفاوت است؛ چرا که تنها ۳۲ درصد از آنها تراکم ۱/۴۷ در هزاری نیمکت‌ها را کم و فقط ۸ درصد آن را بسیار کم می‌دانند (جدول ۱ و ۲)، که البته باید وضعیت سنگفرش و پلکان های نیمکت مانند حاشیه زاینده‌رود را نیز در آن دخیل دانست؛ چیزی که محدوده مورد مطالعه در حاشیه کارون فاقد آن است. در این مورد نیز تفاوت در مکان یابی و پراکنش فضایی دو مکان به مراتب چشمگیرتر از منابع نوری می‌باشد؛ چرا که توزیع نیمکت‌ها در حاشیه کارون به شکل منظم و قاعده‌مند بوده (نقشه ۳-۱)، اما گذشته از خالی بودن حاشیه غربی کارون، توزیع فضایی نیمکت‌ها در حاشیه شرقی آن نیز نامتعادل و بدون ضابطه بوده (نقشه ۳-۲) و گاه دیده شده است که در بعضی قسمت‌ها این نیمکت‌ها در قسمت لبه جاده ساحلی و رو به سمت جاده نصب شده، در حالی که قاعدتاً در

چنین جایی جهت استفاده از مناظر زیبای فضای سبز حاشیه رودخانه و همچنین چشم‌انداز خود رودخانه باید رو به سمت رودخانه و پشت به جاده ساحلی نصب می‌شدند.

۳- سطل زباله

وقتی مکانی جاذب جمعیت باشد، بالطبع تولید و انباشت زباله در آن بیشتر می‌شود. خطرات بهداشتی حاصل از تماس با زباله‌های شهری می‌تواند بخش مهمی از بیماری‌ها را در اقصای مختلف شیوع دهد (مجلسی، ۱۳۸۱، ۱۵). علاوه بر این بخش زباله در محیط‌های تفریحی تأثیر زیادی در کاهش زیبایی‌های بصری آن دارد. بنابراین، به منظور حفظ کیفیات بصری و کمک به حفظ پاکیزگی شهر و ترغیب شهروندان به رعایت بهداشت، باید به تعداد سطل‌های زباله و کیفیت آنها توجه فراوانی داشت که البته این امر بستگی به شرایط محیطی دارد (زنگی آبادی و تبریزی، ۱۳۸۴، ۴۸).

در این میان حاشیه زاینده‌رود با تراکم $1/87$ و توزیع متعادل در هر دو طرف رودخانه و در نتیجه رضایت حدود ۷۱ درصد کاربران، از لحاظ تعداد، تنوع و پخشایش صحیح، وضع مطلوب تری نسبت به حاشیه کارون با تراکم $0/43$ در هزاری دارد؛ چرا که اکثریت پرسش‌شوندگان (۶۱ درصد) تعداد سطل‌های زباله‌های حاشیه کارون را کم می‌دانند (جدول ۱ و ۲) (نقشه ۱-۴ و ۲-۴).

۴- آبخوری و سرویس بهداشتی

بدون شک، آبخوری و سرویس بهداشتی از ملزومات اساسی محیط‌های تفریحی می‌باشند، که وجود آنها تأثیر زیادی در آسایش و جلب رضایت کاربران دارد. به نظر می‌رسد از نظر شهروندان اهوازی این مورد مهم‌ترین کمبود و بیشترین احساس نیاز را در بین تمامی انواع عناصر و تجهیزات مورد بررسی داشته باشد. زیرا بدون استثنا همه آنها آن را بسیار کم و یا کم ارزیابی کرده‌اند و تعداد فقط یک مورد برای هر کدام در کل محدوده مورد پژوهش در حاشیه کارون نیز مهر تأییدی بر صحت این ارزیابی می‌باشد. اما تعداد ۱۰ آبخوری و ۵ سرویس بهداشتی در محدوده مورد پژوهش در حاشیه زاینده‌رود رضایت نسبی کاربران را سبب شده، هرچند که قریب به ۴۰ درصد نیز خواهان افزایش تعداد می‌باشند (جدول ۱ و ۲).

۵- وسایل بازی و مبلمان ورزشی

به نظر می‌رسد، با توجه به نقش و اهمیت ورزش همگانی در سلامت جسمی و روحی شهروندان، ضرورت وجود مبلمان ورزشی در فضاهای عمومی شهری بر کسی پوشیده نیست. با این وجود، به این مهم حداقل در محدوده مورد بررسی در حاشیه کارون توجهی نشده و حتی یک مورد مبلمان ورزشی هم یافت نشده که نارضایتی ۹۸ درصدی مردم را در پی داشته است.

اما حدود ۳۵ درصد کاربران تراکم $31/$ مبلمان ورزشی حاشیه زاینده‌رود را ناکافی، حدود ۶۰ درصد مناسب و درصد کمی هم زیاد و آشفته می‌دانند (جدول ۱ و ۲). وجود انواع زمین‌های بازی، خانه کودک و نوجوان و همچنین جزیره بازی در این ارزیابی تأثیر مثبت داشته، در حالی که جزیره شادی در کارون سال‌هاست که غیر فعال و متروکه مانده است.

۶- آبنا و فواره

جدول ۱) تعداد و تراکم انواع مبلمان موجود در محدوده‌های مورد مطالعه

تراکم در ۱۰۰۰ متر مربع		تعداد		نوع مبلمان	
		حاشیه کارون	حاشیه زاینده‌رود		
۰/۶۳	۴/۵۳	۱	۵	منابع نوری	پایه بسیار بزرگ
		۲۹	۹۲		پایه بزرگ
		۲۷	۴۱۳		پایه متوسط
		۹	—		پایه کوتاه
		—	۲۴۷		بدون پایه
		۶۶	۷۵۷		جمع کل
۰/۳۹	۱/۴۷	۴۱	۲۴۶	نیمکت	
۰/۴۳	۱/۸۷	۴۵	۲۴۷	سطح زباله	معمولی
		—	۶۶		مرتفع
		۴۵	۳۱۳		جمع کل
۰	۰/۳۱	—	۵۱	وسایل بازی و مبلمان ورزشی	
۰/۰۱	۰/۰۶	۱	۱۰	آبخوری	
۰/۰۱	۰/۰۳	۱	۵	سرویس بهداشتی	
۰/۰۳	۰/۰۱	۳	۱	آبنا و فواره	
۰	۰/۰۸	—	۱۳	گلدان و گل جای	
۰/۰۱	۰/۱۳	۱	۲۱	تابلو و علائم	
۰	۰/۰۱	—	۲	کیوسک تلفن عمومی	
۰	۰/۰۴	—	۶	تندیس، مجسمه و پیکره	
۰	۰/۰۹	—	۱۵	صندوق صدقه	
۰	۰/۰۲	—	۴	تابلو برق (جهت همگانی)	
۰/۰۳	۰/۰۵	۳	۹	دکه و کیوسک	
۰	۰/۰۳	—	۵	ایستگاه اتوبوس	
۰/۰۱	۰/۰۲	۱	۴	آلاچیق، سایه بان و سرپناه	
۰	۰/۰۳	—	۵	دیرک تبلیغاتی	
۰/۰۲	۰/۰۱	۲	۲	اسکله قایق سواری	
۱/۵۴	۸/۸	۱۶۳	۱۴۶۹	جمع کل	

مشاهده حالات مختلف آب و صدای حاصل از آنها از نظر روانی افکار خسته انسان را التیام بخشیده و لحظاتی آنها را از واقعیات به جهان عمیق آرامش فرو می‌برد (ادیبی و همکاران، ۱۳۸۴، ۷۷). این امر لزوم احداث و ایجاد آبنا و فواره‌ها را توجیه می‌کند. شاید در بادی امر چنین تصور شود که به علت وجود رودخانه در محیط های مورد پژوهش، عدم آبنا و فواره چندان تفاوتی ایجاد نمی‌کند، اما به هر حال آب گل آلود، یکنواخت و نازیبای رودخانه به هیچ وجه جای آبنا را نمی‌گیرد، ضمن اینکه دسترسی به آب و مستعد بودن این مکان‌ها، امکان ایجاد تنوع و جذابیت را به کمک انواع آبناها تسهیل می‌کند. چیزی که علی‌رغم مزیت نسبی حاشیه کارون به زاینده‌رود - نسبت ۳ به ۱ - در هیچ یک از مکان‌های مورد بحث اصلاً مطلوب به نظر نمی‌رسد و جای کار بیشتری جهت کسب رضایت کاربران خصوصاً در حاشیه زاینده‌رود دارد (جدول ۱ و ۲).

۷- تابلو و علائم

تابلوها و علائم جزئی از مبلمان شهری هستند که در فضاهای شهری جهت انتقال موضوع یا موضوعاتی به شهروندان از طریق نوشته، تصویر و یا علامت مورد استفاده قرار می‌گیرند (زنگی‌آبادی و تبریزی، ۱۳۸۳، ۱۵۲) و «می‌توانند تا حد زیادی به تقویت حس مکان و هویت محل کمک کنند» (حسینیون، ۱۳۸۲، ۶۲). با اینکه تا حدودی

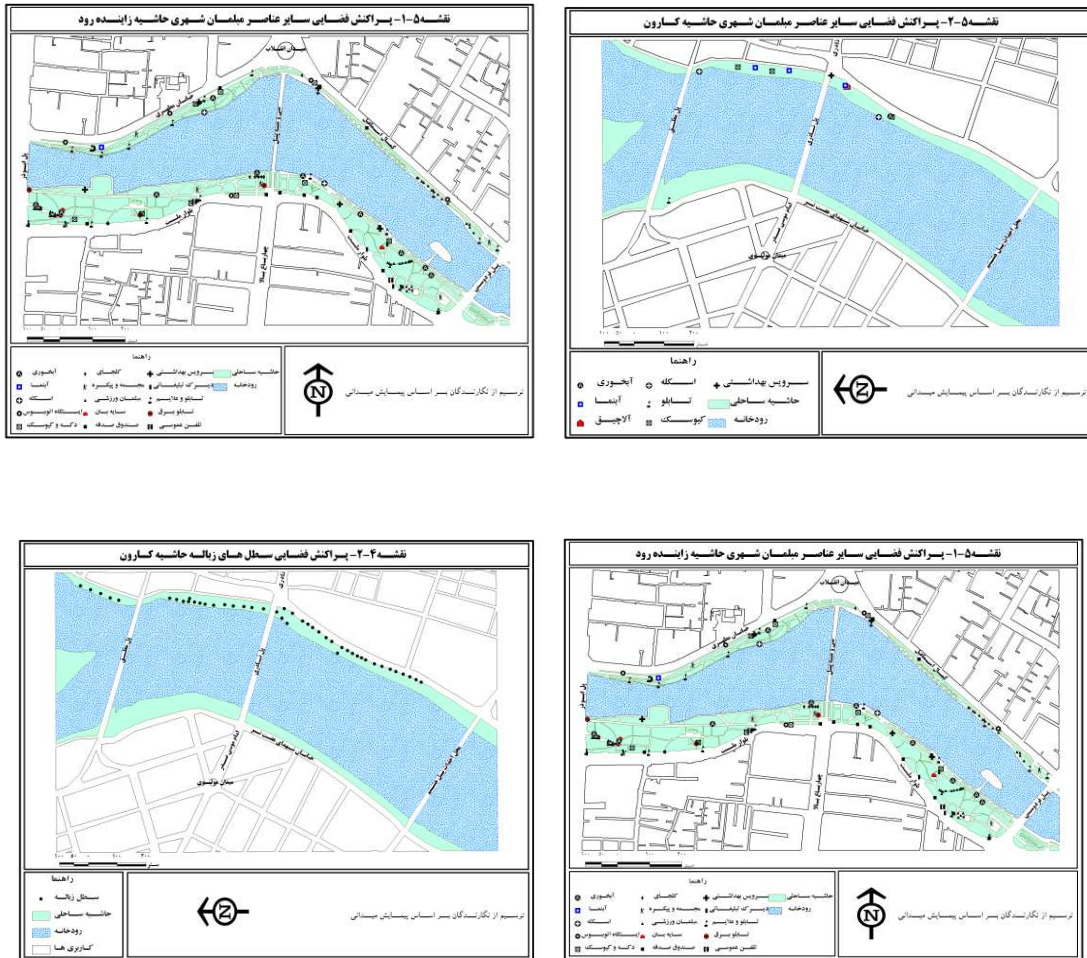
تلاش شده در حاشیه زاینده‌رود با نصب تعدادی از انواع تابلوها در جهت فرهنگ سازی، آگاهی رسانی، راهنمایی و جهت دهی کاربران گامی برداشته شود، ولی این تعداد اندک با تراکم ۰/۱۳ در هزارمترمربع کفایت نکرده و بیش از ۶۰ درصد کاربران آن را ناکافی می‌دانند. این نقصان با شدت بیشتری در حاشیه کارون نیز ملاحظه می‌شود و در کل محدوده پیمایش شده، تنها یک تابلو مشاهده گردیده که جا دارد با توجه به اهمیت و نقش تابلوها در خوانایی محیط،

تلاش بیشتری در این زمینه صورت گیرد. در رابطه با تعداد سایر مبلمان نیز وضعیت چندان تفاوتی ندارد و گاهاً بدتر هم دیده می شود. ولی در مجموع می توان چنین قضاوت کرد که حاشیه زاینده رود از حیث تنوع و تعدد انواع مبلمان و مکان یابی و پخشایش آنها، علی رغم کاستی هایش در سطح مقبول تری از حاشیه کارون قرار دارد و به همان نسبت بهتر توانسته رضایت کاربران را جلب کند (جدول ۱ و ۲)، (نقشه ۱-۵ و ۲-۵).

جدول ۲) مقایسه تعداد انواع مبلمان شهری حاشیه کارون و زاینده رود از نظر کاربران

وار یانس	میانگین		Valid Percent درصد پاسخهای داده شده										نوع مبلمان
			زیاد و آشفته (۸)		مناسب (۶)		کم (۴)		بسیار کم (۲)				
			ح.ک	ح.ز	ح.ک	ح.ز	ح.ک	ح.ز	ح.ک	ح.ز	ح.ک	ح.ز	
ح.ک	ح.ز	ح.ک	ح.ز	ح.ک	ح.ز	ح.ک	ح.ز	ح.ک	ح.ز	ح.ک	ح.ز		
۱/۶۳	۱/۷۷	۳/۳۲	۵/۰۱	۰	۰/۶۳	۹	۵۷/۹	۴۸	۳۲/۷	۴۳	۸/۸	نیمکت و نشیمن گاه	
۱/۹۶	۱/۳۸	۳/۶۶	۵/۳۷	۰	۱/۹	۱۷/۲	۶۹	۴۸/۵	۲۴/۷	۳۴/۳	۴/۴۳	منابع نوری	
۱/۹۸	۱/۶۲	۳/۱۲	۲/۹۷	۰	۰	۱۲/۲	۷/۵۹	۳۱/۶	۳۳/۵	۵۶/۱	۵۸/۹	آب نما و فواره	
۱/۷۳	۱/۴۷	۲/۸۶	۲/۷۹	۰	۰	۹/۱۸	۶/۲۹	۲۴/۵	۲۷	۶۶/۳	۶۶/۷	سایه بان و آلاچیق	
۰/۹	۱/۸۸	۲/۵۷	۵/۲۴	۰	۴/۴۹	۱/۰۱	۶۰/۳	۲۶/۳	۲۸/۲	۷۲/۷	۷/۰۵	وسایل بازی و مبلمان ورزشی	
۰/۵۴	۱/۶۸	۲/۳۲	۴/۹۹	۰	۰	۰	۵۸/۱	۱۶	۳۳/۵	۸۴	۸/۳۹	آبخوری و سرویس بهداشتی	
۱/۵۴	۱/۴۴	۴/۳۴	۵/۳۶	۱	۱/۲۸	۲۶	۷۱/۲	۶۲	۲۱/۸	۱۱	۵/۷۷	سطح زیاله	
۱/۳۵	۱/۷۴	۲/۷۵	۴/۵۵	۰	۰	۵/۰۵	۳۹	۲۷/۳	۴۹/۴	۶۷/۷	۱۱/۷	گل جای	
۱/۹۷	۲/۵۶	۳/۱۵	۴/۳۹	۰	۳/۱۴	۱۲/۱	۳۴	۳۳/۳	۴۲/۱	۵۴/۵	۲۰/۸	تابلو و علائم	
۲/۰۹	۲/۳۳	۴/۷۵	۴/۳۹	۳/۰۳	۱/۹۷	۴۲/۴	۳۴/۹	۴۳/۴	۴۴/۱	۱۱/۱	۱۹/۱	حفاظ ها و جداکننده ها	
۱/۷۴	۱/۹	۲/۹۷	۴/۱۵	۰	۰	۹/۰۹	۲۷/۷	۳۰/۳	۵۲/۲	۶۰/۶	۲۰/۱	کیوسک تلفن	
۱/۹۱	۱/۴۵	۳/۰۱	۵/۲۸	۰	۱/۲۹	۱۱/۱	۶۶/۵	۲۸/۳	۲۷/۱	۶۰/۶	۵/۱۶	ایستگاه اتوبوس	
۱/۹۲	۱/۷۵	۳/۲۴	۴/۷۶	۰	۰	۱۲	۴۸/۱	۳۸	۴۱/۹	۵۰	۱۰	دکه و کیوسک	
۱/۶۴	۱/۷۷	۳/۲۳	۴/۵۶	۰/۲۱	۱/۱۲	۱۲/۸	۴۴/۶	۳۵/۲	۳۵/۳	۵۱/۷	۱۹	میانگین	

یکی از مسائل بسیار حائز اهمیت در مکان یابی مبلمان، رعایت فاصله مناسب انواع مبلمان و همچنین دو نوع مشابه مبلمان از همدیگر می باشد. این فاصله نه باید آن چنان دور باشد که آسایش استفاده کنندگان را سلب کند و نه باید آن چنان نزدیک باشد که استفاده توأم از هر دو نوع و یا دو نوع مشابه را مشکل ساخته و علاوه بر ایجاد آشفته گی بصری، حریم مورد نیاز برای استفاده از هر کدام را محدود نماید. در این خصوص نظر کاربران محیط های مذکور در مورد فاصله انواع مبلمان خواسته شد و مورد آزمون قرار گرفت که نتایج تحلیل آن در جدول ۳ موجود است!

^۱ - پرسش مربوط به این نظر خواهی بر مبنای طیف ۵ درجه ای لیکرت بوده که در ارزش گذاری پرسشهایی از این قبیل در این پژوهش از اعداد ۱، ۳، ۵، ۷ و ۹ استفاده شده است که ارزش ۱ معادل گزینه "بسیار کم" و یا "بسیار ضعیف"، ارزش ۵ معادل گزینه "متوسط" یا "مناسب" و ارزش ۹ معادل پاسخ "بسیار زیاد" و یا "عالی" می باشد.

جدول ۳) آزمون One-Sample T-Test برای مقایسه فواصل بین انواع مبلمان حاشیه رودخانه بر اساس نظرات کاربران

متغیر ها	Test Value = ۵											
	t		df		Sig. (۲-tailed)		Mean Difference		۹۵% Confidence Interval of the Difference			
	حاشیه زاینده- رود	حاشیه کارون	حاشیه زاینده- رود	حاشیه کارون	حاشیه زاینده- رود	حاشیه کارون	حاشیه زاینده- رود	حاشیه کارون	Lower		Upper	
									حاشیه زاینده- رود	حاشیه کارون	حاشیه زاینده- رود	حاشیه کارون
فواصل بین نیمکت ها	۱/۸۴	۷/۴۲	۱۵۹	۹۹	۰/۰۷	۰/۰۰	۰/۲۵	۱/۲۶	۰	۰/۹۲	۰/۵۲	۱/۶
فواصل بیم منابع نوری	۱/۱۵	۵/۴۸	۱۵۹	۹۹	۰/۲۵	۰/۰۰	۰/۱۵	۰/۹۴	-۰/۱	۰/۶	۰/۴۱	۱/۲۸
فواصل بین آب نما و فواره ها	۲۰/۴	۱۲/۴	۱۵۸	۹۸	۰/۰۰	۰/۰۰	۲/۴۲	۱/۹۲	۲/۱۸	۱/۶۱	۲/۶۵	۲/۲۳
فواصل بین آلاچیق و سایه بانها	۲۲/۶	۱۴/۷	۱۵۳	۹۶	۰/۰۰	۰/۰۰	۲/۸۲	۲/۲۷	۲/۵۷	۱/۹۶	۳/۰۶	۲/۵۷
فواصل بین وسایل بازی و مبلمان ورزشی	۰/۸۶	۱۹	۱۵۴	۹۴	۰/۳۹	۰/۰۰	۰/۱۳	۲/۸۸	-۰/۲	۲/۵۸	۰/۴۲	۳/۱۹
فواصل بین سرویس بهداشتی و آبخوری ها	۷/۴۶	۲۴/۴	۱۵۶	۹۹	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۹۳	۳/۲۴	۰/۶۸	۲/۹۸	۱/۱۸	۳/۵
فواصل بین سطل های زباله	-۰/۷	۲/۹۲	۱۵۸	۹۸	۰/۵	۰/۰۰	-۰/۱	۰/۵۱	-۰/۳	۰/۱۶	۰/۱۷	۰/۸۵
فواصل بین گل جای ها	۵/۳۸	۱۵/۱	۱۵۳	۹۵	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۷۳	۲/۲۳	۰/۴۶	۱/۹۴	۰/۹۹	۲/۵۲
فواصل بین تابلو ها و علائم	۳/۲۸	۸/۲۳	۱۵۵	۹۶	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۴۵	۱/۵۷	۰/۱۸	۱/۱۹	۰/۷۲	۱/۹۵
فواصل بین جداکننده و حفاظ-ها	۵/۸	۱/۴۲	۱۵۸	۹۸	۰/۰۰	۰/۱۶	۰/۸۳	۰/۲۲	۰/۵۵	-۰/۱	۱/۱۱	۰/۵۳
فواصل بین کیوسک تلفن	۸/۱۲	۱۰/۹	۱۵۴	۹۵	۰/۰۰	۰/۰۰	۱/۱۹	۱/۹۶	۰/۹	۱/۶	۱/۴۸	۲/۳۲
فواصل بین ایستگاه اتوبوس	۰/۶۵	۹/۰۶	۱۵۵	۹۶	۰/۵۲	۰/۰۰	۰/۰۹	۱/۴۸	-۰/۲	۱/۱۶	۰/۳۶	۱/۸۱
فواصل بین دکه و کیوسک ها	۹/۱۷	۸/۱	۱۵۴	۹۸	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۹۵	۱/۳۵	۰/۷۵	۱/۰۲	۱/۱۶	۱/۶۸
فاصله نیمکت از سطل زباله	-۰/۲	۰/۷۵	۱۵۷	۹۷	۰/۸۶	۰/۴۶	۰	۰/۱۲	-۰/۳	-۰/۲	۰/۲۶	۰/۴۵
فاصله نیمکت از آلاچیق و سایه بان	۱۳/۳	۸/۸۴	۱۵۶	۹۶	۰/۰۰	۰/۰۰	۱/۹۵	۱/۷۷	۱/۶۶	۱/۳۷	۲/۲۴	۲/۱۷
فاصله نیمکت از آبنا و فواره	۱۲/۴	۹/۶۹	۱۵۶	۹۳	۰/۰۰	۰/۰۰	۱/۸۲	۱/۷۲	۱/۵۳	۱/۳۷	۲/۱۱	۲/۰۸
فاصله نشیمن گاه از منابع نوری	۱/۲۶	۴/۸۶	۱۵۸	۹۹	۰/۲۱	۰/۰۰	۰/۱۶	۰/۶۸	-۰/۱	۰/۴	۰/۴۲	۰/۹۶
فاصله نشیمن گاه از آبخوری	۷/۲۹	۲۵/۶	۱۵۹	۹۹	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۹۵	۳/۲۴	۰/۶۹	۲/۹۹	۱/۲۱	۳/۴۹

در مجموع می توان از جدول فوق چنین استنباط کرد که:

- ۱- معناداری ارتباط بین گزینه های فواصل بین نیمکت ها، فواصل بین منابع نوری، فواصل بین وسایل بازی و مبلمان ورزشی، فواصل بین ایستگاه اتوبوس و فاصله نیمکت از سطل زباله برای حاشیه زاینده رود و فواصل بین جداکننده ها و حفاظ ها و فاصله نیمکت از سطل زباله برای حاشیه کارون به دلیل داشتن SIG بالاتر از ۰/۰۵ رد می شود.
- ۲- میانگین متغیرهایی از قبیل فواصل بین آلاچیق و سایه بان، فواصل بین کیوسک تلفن عمومی، فاصله نیمکت از آلاچیق و سایه بان و فاصله نیمکت از آبنا و فواره در هر دو جامعه به علاوه متغیرهایی از جمله فاصله بین وسایل بازی و مبلمان ورزشی، فاصله بین آبخوری و سرویس های بهداشتی، فواصل بین گل جای ها و فاصله نشیمن گاه از آبخوری، فواصل بین نیمکت ها، فاصله بین تابلو و علائم ها، فواصل بین ایستگاه اتوبوس و فواصل بین دکه و کیوسک ها برای حاشیه کارون و همچنین فواصل بین آبنا و فواره برای حاشیه زاینده رود بسیار بزرگ تر از عدد ۵ (میانگین - عدد آزمون) بوده و بنابراین فواصل بین آنها "بسیار زیاد" می باشد.

۳- همچنین فاصله بین سرویس بهداشتی و آبخوری‌ها، فاصله بین گل‌جای‌ها، فواصل بین دکه و کیوسک‌ها و فاصله نشیمن‌گاه از آبخوری در حاشیه زاینده‌رود و فاصله بین منابع نوری و فاصله نشیمن‌گاه از منابع نوری در حاشیه کارون "تقریباً زیاد" ارزیابی شده است.

۴- کاربران هیچ‌کدام از دو محیط، به کم بودن فاصله بین متغیرهای مورد سؤال اعتقادی نداشته و گزینه‌هایی که حرفی از آنها به میان نیامد دارای فاصله نسبتاً مناسبی بوده و همان‌طور که دیدیم در مجموع زیاد بودن فاصله‌ها در حاشیه کارون بیشتر از حاشیه زاینده‌رود گزارش شده است.

به نظر می‌رسد که یکی از عواملی که نقش تعیین‌کننده‌ای در میزان فاصله بین مبلمان و در نتیجه جایابی آنها در پهنه فضا دارد، تعداد آنها می‌باشد. به عبارت دیگر، از نظر مردم در هر دو نمونه- حاشیه زاینده‌رود و حاشیه کارون- بین تعداد مبلمان با فاصله آنها رابطه‌ای بسیار قوی از نوع معکوس آن وجود دارد و هرچه تعداد بیشتر باشد، فاصله بین آنها کمتر ارزیابی شده و برعکس تعداد کمتر مبلمان سبب فاصله بیشتر آنها از همدیگر شده که این موضوع به کمک ضریب همبستگی پیرسون از میانگین نظرات کاربران درباره تعداد انواع مبلمان و میزان فاصله آنها در سطح اطمینان قابل توجهی اثبات شده است. از آنجایی که سطح معناداری محاسبه شده برای هر دو مکان (۰/۰۰) از سطح معناداری مورد نظر (۰/۰۵) کمتر می‌باشد، معناداری همبستگی بین دو متغیر تأیید می‌شود (جدول ۴).

جدول ۴) رابطه بین تعداد و فاصله انواع مبلمان بر اساس میانگین پاسخ‌های کاربران

نوع همبستگی	سطح معناداری مورد نظر	حاشیه زاینده رود		حاشیه کارون	
		میزان همبستگی	سطح معناداری	میزان همبستگی	سطح معناداری
پیرسون	۰/۰۵	-۰/۹۵۷	۰/۰۰	-۰/۹۳۸	۰/۰۰

از دیگر موارد قابل ذکر، عدم توجه به عوامل طبیعی و تغییرات آب و هوایی در فصول مختلف در رابطه با مکان‌یابی مبلمان در هر دو نمونه به‌خصوص در حاشیه کارون است. برای نمونه مکان‌یابی نیمکت‌های آهنی و یا چوبی در فضای باز بدون هیچ‌نوع سایه‌بان و سرپناهی استفاده از آنها را در فصل تابستان و زمستان، به جز در بعضی مواقع خاص (شب هنگام در تابستان و موقع آفتاب در زمستان)، ناممکن می‌سازد و ضمناً عدم مکان‌یابی سایه بان و سرپناه نیز از مسائل مهم و مؤثر بر استفاده از این فضاها می‌باشد، که البته انبوه درختان موجود در حاشیه زاینده‌رود مشکل گرمای نه‌چندان شدید آن را تا حدودی مرتفع می‌کند، اما مشکل باران و زمستان همچنان به قوت خود باقی است. این در حالی است که علی‌رغم گرمای شدید اهواز محدوده مورد مطالعه در حاشیه کارون به غیر از قسمتی از آن، حتی از سایه‌بان طبیعی مثل درخت نیز محروم می‌باشد. نمودار (۲) نشان می‌دهد که اکثریت اعضای هر دو جامعه (نزدیک به ۷۳ درصد) تقریباً به یک میزان اعتقاد دارند که نقش عوامل طبیعی و شرایط آب و هوایی در مکان‌یابی مبلمان به فراموشی سپرده شده است. ضمناً بر اساس آزمونهای به عمل آمده، ثابت گردیده که جنسیت نقشی در کم و کیف این نظرات نداشته و هر دو جنس به یک میزان راجع به این عقیده هم نظر هستند. بدین منظور از آزمون مقایسه میانگین دو جامعه استفاده شده که برای این کار ابتدا با ارزش گذاری پرسش‌های دو انتخابی کیفی مربوطه (جنسیت و در نظر گرفتن شرایط آب و هوایی) به حالت

کمی درآمدند. سپس بر اساس متغیر جنسیت از آن آزمون به عمل آمد که بیانگر عدم تأثیر جنسیت بر متغیر مورد آزمون می باشد^۱ (جدول ۵).

جدول ۵) آزمون مقایسه میانگین دو جامعه برای تشخیص تأثیر یا عدم تأثیر جنسیت در نظرات راجع به در نظر گرفتن شرایط آب و هوایی در مکانیابی انواع مبلمان

	Levene's Test for Equality of Variances				t-test for Equality of Means															
	F		.Sig.		t		df		Sig.		Mean Difference		Std. Error Difference		Confidence Interval of the Difference					
	ح.ز		ح.ک		ح.ز		ح.ک		ح.ز		ح.ک		ح.ز		ح.ک		Upper		Lower	
	ح.ز		ح.ک		ح.ز		ح.ک		ح.ز		ح.ک		ح.ز		ح.ک		ح.ز		ح.ک	
Equal variances assumed	۱/۱۷	۰/۷۳	۰/۲۸	۰/۷۳	۰/۵۴	۰/۱۷	۱۵۶	۹۵	۰/۵۹	۰/۸۶	۰/۰۴	۰/۰۲	۰/۰۷	۰/۰۹	-۰/۱	-۰/۱۶	-۰/۱۸	-۰/۱۹		
Equal variances not assumed					۰/۵۴	۰/۱۷	۱۵۶	۹۴/۳	۰/۵۹	۰/۸۶	۰/۰۴	۰/۰۲	۰/۰۷	۰/۰۹	-۰/۱	-۰/۱۶	-۰/۱۸	-۰/۱۹		

نمونه دیگری از عدم مکان یابی صحیح اجزای مبلمان، می توان به تعدادی از نیمکت های قسمت شمالی تر حاشیه کارون اشاره کرد که در قسمت لبه جاده ساحلی و رو به سمت جاده نصب شده، در حالی که قاعدتاً در چنین جایی جهت استفاده از مناظر زیبایی فضای سبز حاشیه رودخانه و همچنین چشم انداز خود رودخانه باید رو به سمت رودخانه و پشت به جاده ساحلی نصب می شدند و دیگری مکان یابی سطل های زباله در حاشیه رودخانه زاینده رود بوده که در بعضی قسمت ها در امر پنهان بودن سطل های زباله آن قدر افراط شده که حتی هنگام پیمایش میدانی توسط نگارندگان نیز به زحمت قابل رؤیت بوده؛ چه رسد به کسی که می خواهد با حداقل زحمت از آنها استفاده کند.

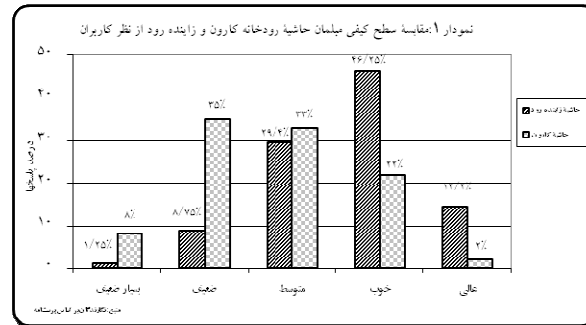
کیفیت انواع مبلمان

کیفیت یکی دیگر از عوامل بسیار مهم و مؤثر بر کارایی و مطلوبیت مبلمان بوده که به وسیله جنبه های مختلفی از قبیل جنس، رنگ، ارتفاع و ابعاد، طرح ساخت، تعدد و تنوع، دسترسی مناسب، راحتی در استفاده، مکان یابی صحیح و نحوه نصب و ... تعریف می شود. در نظر سنجی به عمل آمده از کاربران حاشیه کارون و زاینده رود، اکثریت پاسخ دهندگان، سطح مبلمان شهری حاشیه زاینده رود را در سطح نسبتاً خوبی ارزیابی کرده اند. در حالی که کاربران حاشیه کارون آن را در سطح نسبتاً ضعیفی می دانند (نمودار ۱). نکته جالب آنکه سطح تحصیلات کاربران با نظرشان درباره سطح مبلمان شهری حاشیه رودخانه همبستگی بالایی دارد. با این تفاوت که این همبستگی برای کاربران حاشیه زاینده رود از نوع مستقیم و مثبت بوده و با افزایش میزان تحصیلات پاسخگو نظر وی درباره سطح کیفی مبلمان مثبت تر می شده است. در حالی که این همبستگی راجع به حاشیه کارون از نوع معکوس و منفی بوده که بدین معنی است که مبلمان حاشیه کارون نتوانسته از لحاظ کیفی انتظارات اқشار با تحصیلات بالاتر را برآورده نماید (جدول ۶).

^۱ - این آزمون به وسیله آزمون U یا آزمون ناپارامتری مان-ویتنی (Mann-Whitney test) تکرار شد که همین نتیجه را در برداشته و عدم تأثیر جنسیت را تأیید کرده است.

جدول ۶) رابطه بین سطح تحصيلات کاربران حاشیه رودخانه و میزان رضایت آنها از سطح کیفی مبلمان حاشیه رودخانه

نوع همبستگی	سطح معناداری مورد نظر	حاشیه زاینده رود			حاشیه کارون		
		ضریب آلفای کرانباخ	میزان همبستگی	سطح معناداری	ضریب آلفای کرانباخ	میزان همبستگی	سطح معناداری
اسپیرمن	۰/۰۵	۰/۷۳۴	۰/۶۶۱	۰/۰۰۰۰۰۱	-۱/۴۶۹	-۰/۴۶۳	۰/۰۰

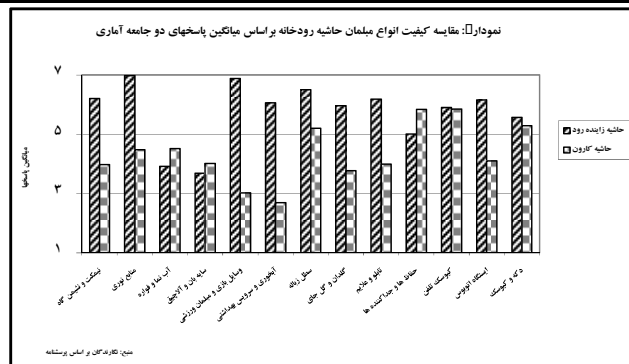

در یک بررسی ریزتر و دقیق تر از مردم درباره کیفیت هر کدام از انواع مبلمان سؤال شد و پاسخ ها مورد آزمون و تحلیل قرار گرفت (جدول ۷). تنها مواردی که سطح معناداری آن بالاتر از سطح معناداری مورد نظر (۰/۰۵) می باشد، حفاظ ها و جداکننده برای حاشیه زاینده رود و سطل زباله و دکه و کیوسک برای حاشیه کارون است. بنابراین، معناداری روابط آزمون برای بقیه متغیرها پذیرفته می شود. در یک نگاه کلی به جدول می توان متوجه شد که در مجموع نارضایتی از کیفیت انواع مبلمان به جز در مواردی خاص مثل آبنما و آلاچیق، در حاشیه کارون بیشتر از حاشیه زاینده رود است. در این میان بیشترین نارضایتی ها متعلق به آبخوری و سرویس های بهداشتی و مبلمان ورزشی حاشیه کارون می باشد و بالاترین سطح رضایت نیز از کیفیت منابع نوری، مبلمان ورزشی و سطل های زباله در حاشیه زاینده رود است. در کل می توان گفت که کاربران حاشیه کارون تا حدودی از کیفیت کیوسک های تلفن رضایت دارند. اما از کیفیت سایر انواع مبلمان ناراضی می باشند. از آن طرف در حاشیه زاینده رود، کیفیت آبنما و آلاچیق ها "ضعیف" ارزیابی شده و سایر انواع مبلمان نیز نمره ای بالاتر از حد متوسط تا خوب می گیرند (جدول ۷) (نمودار ۲).

۱- جالب اینکه در محدوده مورد پژوهش در حاشیه کارون حتی یک کیوسک تلفن هم یافت نشد اما تعدادی کیوسک تلفن در خیابانهای مجاور حاشیه ساحلی موجود بوده که به علت زیاد بودن فاصله، احتمالاً فضاوت مردم راجع به کیفیت آنها می باشد.

جدول ۷) آزمون One-Sample T-Test برای مقایسه کیفیت انواع مبلمان حاشیه رودخانه بر اساس نظرات کاربران

نوع مبلمان	Test Value = ۰											
	t		df		Sig. (۲-tailed)		Mean Difference		۹۵٪ Confidence Interval of the Difference			
	حاشیه زاینده-رود	حاشیه کارون	حاشیه زاینده-رود	حاشیه کارون	حاشیه زاینده-رود	حاشیه کارون	حاشیه زاینده-رود	حاشیه کارون	Lower		Upper	
									حاشیه زاینده-رود	حاشیه کارون	حاشیه زاینده-رود	حاشیه کارون
نیمکت و نشیمن‌گاه	۹/۹۱	-۰/۳۲	۱۵۹	۹۹	۰	۰	۱/۲	-۱/۰۲	۰/۹۴	-۱/۴	۱/۴۶	-۰/۶۴
منابع نوری	۱۸/۸	-۲/۷۷	۱۵۹	۹۸	۰	۰/۰۱	۱/۹۸	-۰/۰۳	۱/۷۷	-۰/۹	۲/۱۸	-۰/۱۵
آب نما و فواره	-۸/۶	-۲/۶۷	۱۵۶	۹۸	۰	۰/۰۱	-۱/۰۸	-۰/۴۸	-۱/۳۳	-۰/۸۵	-۰/۸۳	-۰/۱۲
سایه بان و آلاچیق	-۸/۸۹	-۰/۳۳	۱۵۲	۹۶	۰	۰	-۱/۳۲	-۰/۹۹	-۱/۶۱	-۱/۳۶	-۱/۰۳	-۰/۶۲
مبلمان ورزشی	۱۳/۸	-۱۳/۶	۱۵۶	۹۶	۰	۰	۱/۸۷	-۱/۹۸	۱/۶	-۲/۲۷	۲/۱۴	-۱/۶۹
آبخوری و سرویس بهداشتی	۸/۱۵	-۱۶/۳	۱۵۶	۹۶	۰	۰	۱/۰۶	-۲/۳۱	۰/۸	-۲/۵۹	۱/۳۱	-۲/۰۳
سطل زیاده	۱۱/۸	۱/۲۲	۱۵۷	۹۹	۰	۰/۲۳	۱/۴۹	۰/۲	۱/۲۴	-۰/۱۳	۱/۷۴	۰/۵۳
گل جای	۸/۸۳	-۶/۴۵	۱۵۸	۹۵	۰	۰	-۰/۹۶	-۱/۲۳	۰/۷۴	-۱/۶۱	۱/۱۷	-۰/۸۵
تابلو و عاییم	۸/۸۳	-۴/۶۹	۱۵۷	۹۶	۰	۰	۱/۱۸	-۱/۰۱	۰/۹۱	-۱/۴۴	۱/۴۴	-۰/۵۸
حفاظ و جداکننده	۰	۳/۹۱	۱۵۶	۹۹	۱	۰	۰	۰/۸۴	-۰/۲۶	۰/۴۱	۰/۲۶	۱/۲۷
کیوسک تلفن	۶/۴۱	۴/۴۱	۱۵۴	۹۶	۰	۰	۰/۹	۰/۸۵	۰/۶۲	۰/۴۶	۱/۱۸	۱/۲۳
ایستگاه اتوبوس	۸/۹۷	-۴/۶۶	۱۵۵	۹۷	۰	۰	۱/۱۵	-۰/۹	۰/۹	-۱/۲۸	۱/۴۱	-۰/۵۲
دکه و کیوسک	۴/۰۹	۱/۴۷	۱۵۹	۹۸	۰	۰/۱۵	-۰/۵۶	۰/۲۸	۰/۲۹	-۰/۱	۰/۸۳	۰/۶۷

نکته دیگر، تأثیر گذاری و همبستگی بالای تعداد انواع مبلمان با کیفیت آنها در این نمونه‌ها می‌باشد. بدین معنی که مردم در مورد مبلمانی که تعداد بیشتری (از نظر خودشان) داشتند، قضاوت خوش‌بینانه‌تری راجع به کیفیت آنها نیز دارند (جدول ۸).

جدول ۸) رابطه بین تعداد و کیفیت انواع مبلمان بر اساس میانگین پاسخ های کاربران

نوع همبستگی	سطح معناداری مورد نظر	حاشیه زاینده رود		حاشیه کارون	
		میزان همبستگی	سطح معناداری	میزان همبستگی	سطح معناداری
پیرسون	۰/۰۵	۰/۹۲۵	۰/۰۰	۰/۷۲۱	۰/۰۵۳۹۸

توجه به نیازهای اقشار مختلف

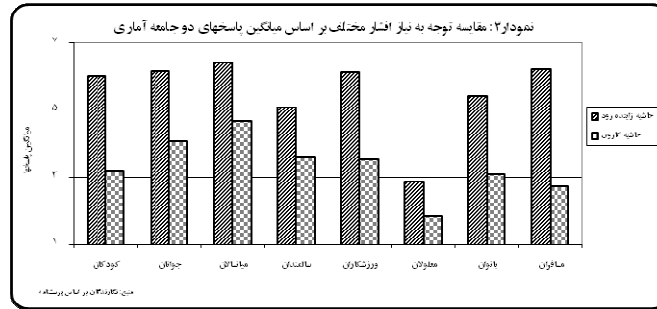
یک فضای عمومی کارا، فضایی است که کلیه شهروندان و اقشار مختلف جامعه از خدمات و مزایای آن بی‌نصیب نمانند. این در حالی است که یافته‌های پژوهش حاکی از تفاوت محسوسی در پوشش نیازهای اقشار مختلف در محیط های مورد پژوهش است. به وسیله یک سؤال چند بعدی بر مبنای طیف لیکرت از پرسش شوندگان خواسته شد که به ارزشیابی «توجه به نیاز اقشار مختلف در انتخاب و استقرار انواع مبلمان در محیط های مورد پژوهش» براساس ارزش های "بسیار کم" تا "بسیار زیاد" بپردازند. سپس از پاسخ ها بر مبنای ارزش ۵ (میانگین)، آزمون میانگین گرفته شد که نتایج نهایی آن در جدول ۹ مندرج است.

جدول ۹) آزمون One-Sample T-Test برای مقایسه میزان توجه به نیاز اقشار مختلف در دو جامعه آماری بر اساس نظرات کاربران

اقشار	Test Value = ۵											
	t		df		Sig. (۲-tailed)		Mean Difference		۹۵% Confidence Interval of the Difference			
	حاشیه زاینده رود	حاشیه کارون	حاشیه زاینده رود	حاشیه کارون	حاشیه زاینده رود	حاشیه کارون	حاشیه زاینده رود	حاشیه کارون	Lower		Upper	
									حاشیه زاینده رود	حاشیه کارون	حاشیه زاینده رود	حاشیه کارون
کودکان	۶/۲۴	-۱۱/۱۱	۱۵۹	۹۹	۰/۰۰	۰/۰۰	۱/۰۱	-۱/۸	۰/۷۱	-۲/۱۲	۱/۳۷	-۱/۴۸
جوانان	۸/۲۴	-۴	۱۵۵	۹۹	۰/۰۰	۰/۰۰	۱/۱۸	-۰/۹۲	۰/۹۰	-۱/۳۷	۱/۴۶	-۰/۴۶
میانسالان	۱۰/۱۸	-۱/۶۳	۱۵۵	۹۸	۰/۰۰	۰/۱۰۶	۱/۴۲	۰/۳۲	۱/۱۵	-۰/۷۲	۱/۷	۰/۰۷
سالمنان	۰/۴۴۲	-۵/۷۷	۱۵۵	۹۸	۰/۶۵۹	۰/۰۰	۰/۱	-۱/۳۷	-۰/۳۱	-۱/۸۴	۰/۵	-۰/۹
ورزشکاران	۷/۴۴	-۶/۶۵	۱۵۳	۹۶	۰/۰۰	۰/۰۰	۱/۱۳	-۱/۴۴	۰/۸۳	-۱/۸۷	۱/۴۳	-۱
معلولان	-۱۲/۷۵	-۲۳/۴۱	۱۵۹	۹۹	۰/۰۰	۰/۰۰	-۲/۱۱	-۳/۱۴	-۲/۴۴	-۳/۴	۱-۸	-۲/۹
بانوان	۲/۶۱	-۹/۴۱	۱۵۹	۹۷	۰/۰۱	۰/۰۰	۰/۴۵	-۱/۹	۰/۱	-۲/۳	۰/۸	-۱/۵
مسافران	۷/۳۲	-۱۱/۸	۱۵۹	۹۸	۰/۰۰	۰/۰۰	۱/۲۲	-۲/۲۶	۰/۹۰	-۲/۶	۱/۵۵	-۱/۹

از آنجایی که Sig، مربوط به قشر سالمندان برای حاشیه زاینده رود و میانسالان برای حاشیه کارون تنها مواردی است که ناقص وجود رابطه معنادار می‌باشد، می‌توان تا حد زیادی نتایج جدول را قابل اتکا دانست که بر اساس آن به اعتقاد کاربران حاشیه کارون سطح توجه به نیاز تمامی اقشار جامعه از حد متوسط پایین تر بوده که کمترین آن به ترتیب مربوط به قشر معلول جامعه و قشر بانوان می‌باشد. در حالی که کاربران حاشیه زاینده رود در این باره نظرات خوش بینانه تری داشته و به غیر از قشر معلولان که در سطح "ضعیف" ارزیابی شده، توجه به نیاز سایر اقشار از حد متوسط فراتر بوده که

بالاترین میزان به ترتیب مربوط به میانسالان و جوانان است که در سطح تقریباً خوبی می‌باشد. بنابراین، می‌توان چنین نتیجه گرفت که در طراحی و استقرار انواع مبلمان حاشیه رودخانه در حاشیه زاینده‌رود توجه به نیازها و انتظارات اقشار مختلف در سطح رضایت‌بخش‌تری نسبت به حاشیه کارون بوده هر چند که هنوز تا رسیدن به وضعی که همه اقشار راضی باشند فاصله دارد (نمودار ۳).

عوامل مؤثر بر استفاده از مبلمان

فضاهای تفریحی حاشیه رودخانه از یک طرف با رودخانه هم‌مرز می‌باشند و از طرف دیگر به جاده‌های پرتردد ساحلی ختم می‌شوند که این امر یکی از دل‌مشغولی‌های عمومی اکثر خانواده‌ها جهت تأمین امنیت به‌خصوص برای اطفال و نوجوانان می‌باشد. بدین منظور وجود جداکننده‌ها و حفاظ‌هایی میان این محیط و جاده ساحلی و همچنین رودخانه بسیار مهم بوده و خاطر جمعی خانواده‌ها را در استفاده از این محیط به دنبال خواهد داشت. این در حالی است که کاربران حاشیه زاینده‌رود از وضعیت جداکننده‌ها و حایل‌ها میان این محیط با رودخانه و جاده ساحلی راضی نیستند و آن را در حد نسبتاً ضعیفی می‌دانند و کاربران حاشیه کارون نیز در حد متوسط آن را قبول دارند که البته در هر دو مکان سطح رضایت کاربران از این حفاظها با میزان تحصیلات کاربران همبستگی و رابطه معکوسی دارد که بیانگر نارضایتی بیشتر اقشار تحصیل کرده می‌باشد (جدول ۱۰).

کیفیت کفپوش و همچنین وضعیت چمن فضای سبز حاشیه رودخانه هرچند که خود خارج از بحث مبلمان می‌باشند، ولی تأثیر بسزایی در اشتیاق مردم برای مراجعه و استفاده از این گونه فضاها و مبلمان آنها دارند که در این میان کیفیت کفپوش حاشیه کارون نسبتاً ضعیف توصیف شده، ولی کیفیت کفپوش حاشیه زاینده‌رود نمره تقریباً قابل قبولی گرفته است. در این مورد نیز سطح رضایت کاربران حاشیه کارون از کیفیت کفپوش حاشیه رودخانه با میزان تحصیلات آنها رابطه معکوسی دارد، اما این رابطه برای حاشیه زاینده‌رود از نوع همبستگی مستقیم می‌باشد (جدول ۱۰).

دو موضوع دسترسی آسان و مناسب به انواع مبلمان و احساس راحتی در استفاده از مبلمان - به‌خصوص آنهایی که با بدن انسان تماس مستقیم دارند - هر دو تقریباً به یک اندازه در میزان استفاده از مبلمان ساحل رودخانه تأثیر داشته و با آن همبستگی مستقیم دارند، که احساس راحتی در استفاده از مبلمان در هر دو مکان و همچنین سطح دسترسی آسان و مناسب به انواع مبلمان در حاشیه کارون در حد متوسط بوده، در حالی که دسترسی آسان و مناسب به انواع مبلمان در حاشیه زاینده‌رود نمره خوب گرفته است (جدول ۱۰).

جدول ۱۰) از تباط بین متغیرهای مؤثر در استفاده از مبلمان

حاشیه کارون		حاشیه زاینده ود		نوع همبستگی	متغیرها
میزان همبستگی	سطح معناداری	میزان همبستگی	سطح معناداری		
۰/۰۰۰۰۰۱	-۰/۶۷۴	۰/۰۰۰۰۰۱	۰/۵۷۳	اسپیرمن	بین میزان تحصیلات و کیفیت کمپوش حاشیه رودخانه از نظر پاسخگو
۰/۰۰۲۸۰۳	-۰/۲۹۸	۰/۰۰	-۰/۳۳۶	اسپیرمن	بین میزان تحصیلات و جداکننده‌ها و حایل‌های میان حاشیه رودخانه با جاده ساحلی و رودخانه از نظر پاسخگو
۰/۰۰۰۰۰۱	۰/۵۴۱	۰/۰۰۰۰۰۱	۰/۵۵۲	اسپیرمن	بین سطح دسترسی آسان و مناسب به انواع مبلمان با میزان استفاده از مبلمان حاشیه رودخانه
۰/۰۰۰۰۰۱	۰/۵۱۵	۰/۰۰۰۰۰۰	۰/۵۶۳	اسپیرمن	بین احساس راحتی در استفاده از مبلمانی که با بدن تماس مستقیم دارند با میزان استفاده از مبلمان حاشیه رودخانه

یکی دیگر از مسائل مهم و تأثیرگذار در استفاده از این گونه فضاها به ویژه برای زنان، مسأله امنیت می باشد، که به خصوص از طرف کاربران حاشیه کارون چه به صورت شفاهی و چه به صورت کتبی در قسمت پیشنهادات به کرات عنوان شده و خواستار ایجاد تمهیداتی جهت تأمین امنیت این مکان بودند. آخرین مسأله اینکه مسأله پارکینگ که از طرف کاربران حاشیه زاینده رود مطرح شده و یکی از دلایل عدم استفاده آنها عنوان شده است و بیشتر خواهان ایجاد پارکینگ دوچرخه در این مکان و همچنین ایجاد مکان ویژه‌ای برای دوچرخه سواری و جلوگیری از تردد دوچرخه سواران در فضاهای سبز و پیاده‌روهای آن بودند.

مسائل و مشکلات مبلمان موجود

در آخرین مبحث به مسائل و مشکلات مبلمان موجود در مکان های مورد بحث از دیدگاه کاربران واقعی آنها می- پردازیم. یک پرسش ۱۰ گزینه‌ای مطرح شد، که ۹ گزینه اول آن مشکلات احتمالی مبلمان را ارائه می کرد و گزینه دهم آن جهت آزادی بیان بیشتر پاسخگو خالی گذاشته شد و از کاربران خواسته شد که بر اساس رتبه‌های ۱ تا ۱۰ به اولویت- دهی مشکلات مبلمان پردازند. سپس مد و میانگین پاسخ ها محاسبه شد که در جدول ۱۱ درج شده است. از آنجایی که رتبه میانگین پاسخ های هر گزینه با مد پاسخ های آن یکی می باشد، در نهایت می توان مد پاسخ ها را به عنوان اولویت آن گزینه محسوب کرد که بر این اساس ناکافی بودن از لحاظ تعداد، عدم تناسب با نیاز کاربران و عدم تعمیر و نگهداری مداوم و منظم به ترتیب مهم ترین مشکلات مبلمان موجود در حاشیه کارون و مکان یابی نادرست، یکنواختی و عدم رعایت تنوع و عدم هماهنگی محیطی مهم ترین مشکلات مبلمان حاشیه زاینده رود از نظر مردم می باشد (جدول ۱۱).

جدول ۱۱) اولویت‌بندی مشکلات مبلمان حاشیه کارون و زاینده‌رود بر اساس نظر کاربران

مد پاسخها		میانگین پاسخها		گزینه‌ها
حاشیه کارون	حاشیه زاینده-رود	حاشیه کارون	حاشیه زاینده‌رود	
۶	۴	۵/۱۹	۳/۸۷	عدم رعایت استاندارد
۸	۸	۷/۱۲	۶/۵۷	عدم رعایت عوامل زیبایی شناختی
۷	۲	۶/۳۴	۳/۳۶	یکنواختی و عدم رعایت تنوع
۳	۵	۳/۰۶	۴/۸۸	عدم تعمیر و نگهداری مداوم و منظم
۴	۱	۳/۶۶	۲/۱۴	مکان یابی نادرست
۵	۳	۴/۴۲	۳/۵۲	عدم هماهنگی محیطی
۲	۶	۲/۶	۵/۳۳	عدم تناسب با نیاز کاربران
۱	۷	۲/۴۵	۵/۹۴	ناکافی بودن از لحاظ تعداد
-	۹	-	۷/۵۸	شلوغی و تراکم مبلمان

نتیجه گیری

همان‌طور که اشاره شد و روی نقشه‌ها نیز قابل مشاهده است، محیط تفریحی حاشیه کارون شامل فضاهای نیمه خالی و بکری می‌باشد که از یک طرف نقص و محدودیت محسوب می‌شود و از طرف دیگر می‌توان به عنوان یک پتانسیل و یک فرصت به آن نگاه کرد که قابلیت شکل دادن به صورت هر شکل مطلوبی را دارد. لذا جا دارد که با مطالعه و شناخت پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های آن در ظرف یک پروژه بلند مدت منطقه‌ای و حتی ملی، به عنوان یک مجموعه گردشگری و تفریحی به‌طور حساب شده‌ای برای آن برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری کرد و همچنین برنامه ریزی و ساماندهی مبلمان آن را نیز - به مانند هر طرح و برنامه جزئی دیگر - به صورت آینده‌نگری در چهارچوب همان برنامه کلی تر گنجانند.

بر خلاف حاشیه کارون، فضای تفریحی حاشیه زاینده‌رود به تدریج و طی گذر زمان شکل گرفته، جا افتاده و هویت یافته است و بنابراین دست‌کاری و دخالت در شکل کالبدی آن در سطح وسیع به صلاح نبوده و بر هویت آن سایه خواهد افکند. از این رو مختصر افزایش یا کاهش در تجهیزات و مبلمان آن و یا کمی جابه‌جایی و اعمال تغییراتی در آنها - البته به شکل حساس و محتاطانه - کفایت کرده و ضمن حفظ هویت آن، بهتر می‌تواند آن را سامان داده و مطابق میل کاربران و شهروندان گرداند.

پیشنهادات

در نهایت اجرای پیشنهادهای زیر می‌تواند در زمینه بهبود کیفی مبلمان شهری هر دو محیط متمرکز واقع شود:

- ۱- افزایش تعداد انواع مبلمان و تجهیزات موجود با اولویت دادن به آنهایی که کمبود آنها بیشتر احساس می‌شود؛
- ۲- منظور کردن وضعیت جغرافیایی - اقلیمی و شرایط آب و هوایی در طراحی و استقرار انواع مبلمان در هر دو محیط؛
- ۳- افزایش و بهبود کیفیت حفاظ‌ها و حایل‌های میان فضای حاشیه رودخانه با جاده ساحلی و رودخانه؛

- ۴- رعایت فاصله مناسب بین انواع مبلمان و نیز دو نوع مشابه مبلمان با تأکید بر کمتر کردن این فاصله‌ها- به ویژه در حاشیه کارون؛
- ۵- مطالعه بیشتر در خصوص چگونگی بهبود سطح کیفی انواع مبلمان از نظر جنس، رنگ، اندازه و ابعاد و...؛
- ۶- بازنگری نحوه مکان یابی و پخشایش انواع مبلمان و توزیع آنها در سطح محدوده به شکل متعادل و متناسب با ویژگی ها و ظرفیت‌های محیطی؛
- ۷- انجام تحقیقات و مطالعات محیطی و اجتماعی بیشتر در خصوص چگونگی بهبود کیفی فضاهای مذکور و بررسی موارد مشابه و الگو برداری از آنها؛
- ۸- انجام مطالعات اجتماعی- انسانی در خصوص نیازها، سلیق و الگوهای رفتاری اقشار مختلف جامعه جهت منظور کردن در طراحی و استقرار انواع مبلمان در هر دو محیط؛
- ۹- توجه به عواملی که در اشتیاق و مراجعه مردم به فضای حاشیه رودخانه دخیل هستند و استفاده از مبلمان آن را تحت الشعاع قرار می‌دهند؛
- ۱۰- در نظر گرفتن تمهیداتی جهت تأمین امنیت خانم ها و سایر کاربران به‌خصوص در حاشیه کارون از قبیل پیش‌بینی و تدارک کیوسک‌های انتظامی و...؛
- ۱۱- ایجاد زیر ساخت‌ها و تمهیدات لازم جهت قابل استفاده کردن و مبله کردن محیط‌های بکر حاشیه کارون به‌خصوص قسمت حاشیه غربی آن؛
- ۱۲- تعمیر و نگهداری مداوم و منظم انواع مبلمان به‌خصوص در حاشیه کارون و همچنین فرهنگ سازی برای استفاده بهتر از محیط و مبلمان آن؛
- ۱۳- رعایت هماهنگی محیطی و تنوع و پرهیز از یکنواختی در طراحی و استقرار مبلمان به‌خصوص در حاشیه زاینده رود.

منابع و مآخذ

- ۱) ادیبی، علی اصغر و منعم، علیرضا و قاضی زاده، سیده‌ندا (۱۳۸۴)، جایگاه آب و آبما در پارک‌های شهری، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۲۲، صص ۷۳-۸۲.
- ۲) بزرگی، علیرضا و پورجعفر، محمدرضا و بمانیان، محمدرضا (۱۳۸۴)، روند برنامه‌ریزی در جهت احیای روددره‌های شهر تهران، مورد مطالعه: رود دره کن، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۷۶، صص ۵۳-۷۷.
- ۳) براندفری، هیلدر (۱۳۸۳)، طراحی شهری به سوی یک شکل پایدارتر شهر، ترجمه دکتر حسین بحرینی، شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری، تهران، ۱۶۸ صفحه.
- ۴) پارسی، حمیدرضا (۱۳۸۱)، شناخت محتوای فضای شهری، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۱۱، صص ۴۹-۴۱.
- ۵) پورمحمدی، محمدرضا (۱۳۸۲)، برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت)، تهران، ۱۶۶ صفحه.
- ۶) پیرموره، ژان، آلن، ایوماری، لیزسابری، ماری (۱۳۷۳)، فضای شهری: طراحی، اجرا، مدیریت، ترجمه: حسین رضایی، میرمعزالدین مجابی، محسن رسول، سازمان چاپ نیک، ۳۳۴ صفحه.
- ۷) تبریزی، نازنین، تحلیل جغرافیایی مبلمان شهری با توجه به شرایط زیست‌بوم انسانی شهر اصفهان (با تأکید بر محدوده‌های گردشگری بخش مرکزی)، (۱۳۸۴)، رساله کارشناسی ارشد، استاد راهنما: زنگی‌آبادی، علی، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه اصفهان.
- ۸) توسلی، محمود و بنیادی، ناصر (۱۳۷۱)، طراحی فضای شهری: فضاهای شهری و جایگاه آنها در زندگی و سیمای شهری، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، تهران، ۱۴۶ صفحه.
- ۹) جعفری، مسعود و زهتابیان، شادی (۱۳۸۵)، خلق و توسعه فضاهای شهری، اولین همایش بین‌المللی شهر برتر، طرح برتر، سازمان عمران شهرداری همدان، صص ۲۴۸-۲۳۲.
- ۱۰) حسینیون، سولماز (۱۳۸۲)، ساماندهی تابلوها و علائم شهری، ماهنامه شهرداریها، شماره ۵۵، صص ۶۶-۶۱.
- ۱۱) حیدری، مرضیه، بررسی تطبیقی استاندارد پارک و فضای سبز شهر اصفهان با استانداردهای موجود (نمونه موردی: فضای سبز حاشیه زاینده‌رود)، (۱۳۸۷)، رساله کارشناسی ارشد، استاد راهنما: محمدی، جمال، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه اصفهان.
- ۱۲) خورش، محمدرضا و خورش، اهورامزدا (۱۳۷۷)، رستاخیز اول یا شهر آیندگان، انتشارات بصائر، ۱۲۸ صفحه.
- ۱۳) رفیعیان، مجتبی و سیفایی، مهسا (۱۳۸۴)، فضاهای عمومی شهری؛ بازنگری و ارزیابی کیفی، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۲۳، صص ۴۲-۳۵.
- ۱۴) زندیه، مهدی و زندیه، راضیه (۱۳۸۵)، نقش مبلمان شهری در هویت و سیمای شهری، اولین همایش بین‌المللی شهر برتر، طرح برتر، سازمان عمران شهرداری همدان، صص ۳۲۸-۳۱۷.
- ۱۵) زنگی‌آبادی، علی و تبریزی، نازنین (۱۳۸۴)، تحلیل فضایی مبلمان شهری در میدان امام (نقش جهان) اصفهان، ماهنامه پیام سبز، سال پنجم، شماره ۴۰، صص ۵۰-۴۶.
- ۱۶) زنگی‌آبادی، علی و تبریزی، نازنین (۱۳۸۶)، تحلیل فضایی مبلمان شهری محدوده گردشگری بخش مرکزی اصفهان، مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان، شماره ۲۲، (ویژه نامه جغرافیا)، صص ۶۵-۴۴.
- ۱۷) زنگی‌آبادی، علی و تبریزی، نازنین (۱۳۸۳)، طراحی و برنامه ریزی مبلمان شهری، انتشارات شریعه توس، ۳۸۰ صفحه.
- ۱۸) زنگی‌آبادی، علی و محمدی، جمال و صفایی، همایون و قاعدرحمتی، صفر (۱۳۸۷)، تحلیل شاخص‌های آسیب‌پذیری مسکن شهری در برابر خطر زلزله، نمونه موردی: مسکن شهر اصفهان، مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۱۲، صص ۷۹-۶۱.
- ۱۹) زنگی‌آبادی، علی و مختاری‌ملک‌آبادی، رضا (۱۳۸۴)، شهرها، فضای سبز و رویکردی نوگرایانه به ابعاد انسانی طراحی، ماهنامه پیام سبز، سال پنجم، شماره ۴۲، صص ۱۷-۱۲.
- ۲۰) زینت، کامیلو (۱۳۸۵)، ساخت شهر بر اساس مبانی هنری، ترجمه دکتر فریدون قریب، انتشارات دانشگاه تهران، ۲۲۳ صفحه.
- ۲۱) سعید نیا، احمد (۱۳۷۹)، کتاب سبز شهرداری، جلد دوازدهم، طراحی فضاها و مبلمان شهری، انتشارات سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور، ۹۶ صفحه.
- ۲۲) شکوئی، حسین (۱۳۸۵)، دیدگاه‌های نو در جغرافیای شهری، جلد اول، چاپ دهم، تهران، سمت، ۵۶۸ صفحه.
- ۲۳) شیعه، اسماعیل (۱۳۸۷)، کارگاه برنامه‌ریزی شهری، انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران، چاپ ششم، ۲۶۶ صفحه.
- ۲۴) عراقچیان، محمدرضا (۱۳۸۵)، مبلمان شهری باید و نبایدها، اولین همایش بین‌المللی شهر برتر، طرح برتر، سازمان عمران شهرداری همدان، صص ۳۲-۱۵.
- ۲۵) غلامپور، اشکان (۱۳۷۹)، معیارهای ارزیابی و انتخاب مبلمان شهری، ماهنامه شهرداریها، شماره ۱۸، صص ۵۵-۵۱.

- ۲۶) قنبری، ابوالفضل و پورمحمدی، محمدرضا (۱۳۸۳)، ضوابط، ملاحظات و استانداردها در طراحی، ساخت، مکان یابی و نصب مبلمان شهری، نشریه علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه تبریز، شماره ۱۷، صص ۱۵۴-۱۳۲.
- ۲۷) کولیوند، صادق و عباسی، احسان (۱۳۸۵)، شهر در شب، اولین همایش بین‌المللی شهر برتر، طرح برتر، سازمان عمران شهرداری همدان، صص ۳۸۲-۳۷۵.
- ۲۸) لینچ، کوین (۱۳۷۴)، سیمای شهر، ترجمه منوچهر مزینی، انتشارات دانشگاه تهران، ۳۳۰ صفحه.
- ۲۹) مجلسی، منیره (۱۳۸۱)، تأثیر آموزش در تأمین سلامت رفتگران، ماهنامه شهرداری ها، شماره ۴۵، ضمیمه شماره ۴۹، ویژه‌نامه شماره ۸، صص ۱۸-۱۵.
- ۳۰) مدنی پور، علی (۱۳۸۷)، طراحی فضاهای شهری نگرشی بر فرایندی اجتماعی و مکانی، ترجمه فرهاد مرتضایی، انتشارات پردازش و برنامه‌ریزی شهر (وابسته به شهرداری تهران) چاپ سوم، ۳۳۰ صفحه.
- ۳۱) مرتضایی، سیدرضا (۱۳۸۱)، رهیافت‌هایی در طراحی مبلمان شهری، سازمان شهرداریهای کشور، ۱۹۶ صفحه.
- ۳۲) موحد، علی (۱۳۸۶)، گردشگری شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز، ۲۴۵ صفحه.
- ۳۳) نظری‌زاده، علی (۱۳۸۵)، طبیعت در معماری، اولین همایش بین‌المللی شهر برتر، طرح برتر، سازمان عمران شهرداری همدان، صص ۹۲-۷۷.
- ۳۴) وایت، ویلیام (۱۳۸۱)، طراحی فضاهای مطلوب شهری، ترجمه و اقتباس: محمود صنعتی و علی صفوی، ماهنامه شهرداریها، شماره ۴۰، صص ۶۳-۵۸.
- ۳۵) ولایتی، سعیدالله (۱۳۷۱)، حریم منابع آب و کاربرد آن در برنامه‌ریزی ناحیه‌ای، مشهد، انتشارات خراسان، ۱۰۹ صفحه.
- ۳۶) Bulut, Yahya & Atabeyoglu(۲۰۰۷), Fountains as urban furniture in historical urban structure and usage culture: Erzurum city case, Building and Environment, Volume ۴۲, Issue ۶, Pages ۲۴۳۲-۲۴۳۸.

